

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК
ТВОРЧОЇ
ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Рівне – 2023

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, європейської інтеграції та інновацій;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Джус О.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Рибалко Л.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Прокочук В.І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Добровольська Р.О. – доктор філософії PhD, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Клепар М. В. – заслужений працівник культури України, доктор педагогічних наук професор кафедри початкової освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Лупаренко С.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 27.04.2023 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2023. – Вип. 9. – 172 с.

ISBN 978-617-8260-05-7

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Останчук М.М., Никон О.К.</i> Формування професійної мотивації навчання як фактор активізації творчої діяльності студентів.....	5
<i>Заходякін О., Козак І.</i> Методичні засади розвитку музичної пам'яті піаністів в процесі фортепіанної підготовки.....	11
<i>Крижановська Т.І., Маєвська О.В.</i> Методичні аспекти процесу формування початкових акомпаніаторських навичок учнів-піаністів ДМШ.....	16
<i>Онищук В.І., Сметана О.П.</i> Удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у форматі дистанційного навчання.....	25
<i>Смик Л., Цюлюпа Н.</i> До питання розвитку поліфонічних умінь в учнів дитячих музичних шкіл.....	32
<i>Стецюк М.В., Крусь О.П.</i> Методи розвитку творчих здібностей учнів-піаністів дитячої музичної школи.....	37

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Єгоров В.С.</i> Конволюційні ревербератори у сучасній звукорежисурі.....	45
<i>Іваник Н.М.</i> Таїнство шлюбу як складова культурної обрядовості української православної традиції в її музично-естетичному вимірі.....	53
<i>Ковлева М.</i> Шляхи становлення та розвитку професійної бандурної школи в Україні.....	67
<i>Якимчук С.Н., Лахтюк А.Р.</i> Вокально-хорова творчість композитора Бориса Лятошинського першої половини ХХ століття (на прикладі кантати «Заповіт»).....	73
<i>Даюк Ж., Остапик Н.</i> Дитяче фортепіанне мистецтво у творчості українських композиторів.....	80
<i>Павлице Т.І., Мазур Д.В., Заходякін О.В.</i> Історико-теоретичний аспект розвитку сопілкового інструментарію.....	85
<i>Рокищук І., Дубовик О.</i> Генеза науково-технічної революції та інформаційного суспільства.....	94
<i>Сверлюк Л., Сян Шуай.</i> Використання фольклорних традицій в українській естрадній музиці.....	104
<i>Столярчук Б.Й.</i> Історія кафедри музичного фольклору і її роль у відродженні української культури.....	110
<i>Турко Н., Грушовець А.</i> Зародження та розвиток жанру «фортепіанна мініатюра» в музичному мистецтві.....	116

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Брень О.В.</i> Розвиток співацьких навичок у дітей дошкільного віку засобами ігрових технологій.....	123
<i>Гаврилів М.С., Гумінська О.О.</i> Методи спілкування, взаємодії, співпраці на уроці музичного мистецтва.....	130

<i>Денисюк Н.М., Гумінська О.О.</i> Сучасний досвід застосування Орф-підходу на музичних заняттях в ЗДО	138
<i>Крижановська Т.І., Карпова А.О.</i> Художній розвиток підлітків в умовах діяльності мистецьких гуртків	146
<i>Кондрачук Д.Р.</i> Організація інструментального музикування в процесі музично-творчого розвитку дошкільників	155
<i>Крет М.В., Левчук Н.О.</i> Музично-етичний досвід, як чинник формування морального світу молодших школярів	162
Про авторів	168

Незважаючи на те, що потенційні ресурси цієї форми роботи у загально-музичному розвитку студентів великі і багатогранні, виявлені вони можуть бути тільки за регулярних і систематичних занять. Лише тоді, коли студент щоденно приділяє ескізному розучуванню певну частину свого часу, може бути досягнутий бажаний ефект.

Перспективи подальших досліджень. Розглянуті в статті види навчальної діяльності можуть бути використані як завдання самостійної роботи студентів у вивченні дисципліни «Фортепіано» на початковому етапі навчання гри на музичному інструменті. Отже, можна стверджувати, що доцільність і можливість впровадження даних форм роботи формує мотивацію до навчання та активізує творчу діяльність студента. Окремого вивчення і систематизації потребує репертуар, який відповідає його можливостям і, водночас, не йде всупереч вимогам програми дисципліни.

Список використаної літератури

- Воробкевич Т.П. (2001). Методика викладання гри на фортепіано. Львів, 222 с.
- Нейгауз Г.Г (1987). Об искусстве фортепианной игры. М., 1987. 240 с.
- Падалка Г.М. (2008). Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) К.: Освіта України. 274 с.
- Цыпин Г.М. (1984). Обучение игре на фортепиано. М., 1984. 176 с.

References

- Vorobkevych T.P. (2001) *Metodyka vykladannia hry na fortepiano [Methodology of teaching piano]*. Lviv, 222 s.
- Neihauz H.H (1987). *Ob yskusstve fortepyannoi yhry [About the art of piano playing]*. M., 1987. 240 s.
- Padalka H.M. (2008) *Pedahohika mystetstva [Art pedagogy] (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin)* K.: Osvita Ukrainy. 274 s.4.
- Тсырун Н.М. (1984) *Obuchenye yhre na fortepyano [Learning to play the piano.]*. M., 176 s.
-

УДК [780.8:780.616.432]:159.953

ORCID: 0000-0001-85522-3164

ORCID: 0000-0003-3782-8135

*Заходякін О.,
Козак І.*

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПІАНІСТІВ В ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У публікації визначається зміст, сутність основної дефініції – «музична пам'ять» та її значення у виконавському процесі піаністів. Розглядаються питання розвитку музичної пам'яті піаністів у процесі фортепіанної підготовки, обґрунтовуються принципи та педагогічні умови розвитку та удосконалення музичної пам'яті.

Широко висвітлено види музичної пам'яті, визначаються основні психічні процеси протікання музичної пам'яті та її механізми.

У статті визначаються шляхи формування умінь і навичок, що сприяють розвитку та удосконаленню виконавської пам'яті піаністів, пропонується методика поетапного розвитку та удосконалення музичної пам'яті піаністів в процесі навчання гри на фортепіано.

Annotation. The publication defines the content and essence of the main definition – "musical memory" and its significance in the performance process of pianists. A specific type of memory – musical memory, consisting of sound, artistic and intonation memory, is an extremely important component of the performer's skill. That is why the problems of development and improvement of musical memory become the subject of scientific research of many researchers and teachers.

The article examines the development of musical memory of pianists in the process of piano training, substantiates the principles and pedagogical conditions for the development and improvement of musical memory, examines the types of musical memory, its main processes and mechanisms.

The article substantiates a complex component structure, which includes feelings, perception, thinking, as well as ideas that act as images, things and thoughts already perceived and realized by a person.

The study concludes that the educational process in the piano class should be based on the principles of consistency, a comprehensive approach to mastering musical works, and the activation of performing activities.

The publication defines the ways of forming abilities and skills that contribute to the development and improvement of the performance memory of pianists, and offers a method of development and improvement of the musical memory of pianists in the process of learning to play the piano.

Key words: musical memory, methods, principles.

Постановка проблеми. Для розвитку виконавської майстерності піаніста величезне значення має музична пам'ять. По суті, ніякий вид музичної діяльності не був би можливим поза тими чи іншими функціональними проявами музичної пам'яті. Учень, який має гарну музичну пам'ять – володіє багатьма привілеями: він значно швидше розучує музичний твір, має змогу вивчити більше творів, тим самим накопичити музичні враження, що, безумовно, впливає на розвиток виконавської майстерності. Гарна музична пам'ять – це джерело "свободи" при виконанні музичних творів, адже забезпечує піаністу впевненість під час публічного виступу. Саме тому, проблеми розвитку та удосконалення музичної пам'яті стають предметом наукового пошуку багатьох дослідників та педагогів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема розвитку та удосконалення музичної пам'яті є предметом дослідження науковців, психологів, методистів та педагогів-практиків. Так, цій темі присвячені праці провідних науковців у галузі музичного навчання (А. Гольденвейзер, Г. Коган, Г. Нейгауз, С. Савшінський, Ф. Бузоні); основні процеси та механізми пам'яті досліджували видатні психологи (В. Александров, Г. Еббінгауз,

К. Юнг, І.Ялом, А. Лурія, Г. Костюк); особливості функціонування музичної пам'яті детально вивчалась музикантами-педагогами (А. Алексєєв, А. Щапова, А. Рубінштейн, В. Петрушин, Е. Богородицький, Л. Баренбойм, М. Лонг, Н. Голубовська, О. Стоянов, Ю. Пугач).

Мега статті – окреслити шляхи формування музичної пам'яті учнів класу фортепіано, охарактеризувати та узагальнити ефективні методи роботи над розвитком та удосконаленням музичної пам'яті піаністів в процесі фортепіанної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як ми вже знаємо, музична пам'ять – це здатність до запам'ятовування та подальшого відтворення музичного матеріалу, причому, вона носить індивідуальний характер і залежить від природних та набутих учнем умінь, а швидкість запам'ятовування аж ніяк не визначає і не впливає на якість запам'ятовування.

Музичну пам'ять піаністів необхідно розглядати у якості структури, котра включає різні елементи, які взаємопов'язані між собою та доповнюють один одного. Науковці визначають основні види пам'яті: рухова, емоційна, образна, слухова, музично-ритмічна, логічна, зорова, тактильна, інтелектуальна, які можуть включатись в процес запам'ятовування одночасно, або окремо одна від одної. Безумовно, музична пам'ять, як і любий інший вид музичних здібностей, піддається розвитку та удосконаленню (Воробкевич, 2001).

Пам'ять музиканта залучається до роботи, відповідно, так чи інакше удосконалюється у різних видах виконавської діяльності. Всі процеси музичної діяльності – починаючи з елементарного слухання музики і закінчуючи найвищою формою – її створенням, тією чи іншою мірою торкаються сфери музичної пам'яті. Але, з цього приводу слід наголосити, що умови, які особливо сприятливі для формування та удосконалення музичної пам'яті, створюються саме музично-виконавськими діями. Виконавець практично, через конкретну ігрову дію стикається із звуковим матеріалом, безпосередньо відтворює його, і ця обставина має величезний вплив на розвиток музичної пам'яті, адже відомо, що саме активність людини у сприйнятті звукових явищ, подальше їх відтворення, коли значно зростає ця активність, сприяє формуванню та удосконаленню музичної пам'яті. Таким чином, найкоротший і найбільш вдячний шлях при запам'ятовуванні – відтворення (Савицький, 2000). Звісно, активне вивчення та повторення є найбільш дієвим, ніж пасивне. При активному вивченні запам'ятовування буде більш швидким та міцним. Таким чином, виконавські дії музиканта призводять до якісного покращення музичних мнемічних операцій, тобто до удосконалення відповідної здібності.

Оскільки музично-виконавська та педагогічна практика не виробила єдиної думки у питанні про довільне та мимовільне запам'ятовування, отже мають право на існування різні засоби діяльності, різноманітні види та форми музичного запам'ятовування. В кінці-кінців дуже багато зумовлюється тут особистісними якостями педагога та учня, складом їх натурри тощо.

Безумовно, кожен піаніст володіє своїм арсеналом методів запам'ятовування, але процес вивчення музичних творів на пам'ять повинен ґрунтуватись на принципах усвідомленості, уважності та поетапності. Чітке усвідомлення кінцевої мети, аналіз окремих елементів музичного твору, поєднання цих елементів в єдину виконавську модель, відпрацювання окремих технічно складних елементів – ось шлях до розвитку музичної пам'яті. Про важливість усвідомленого запам'ятовування наголошував А. Алексєєв, який стверджував, що «цілеспрямоване заучування набагато ефективніше спонтанного».

Уважність також є необхідною умовою для якісного запам'ятовування музичного матеріалу, адже уважне ставлення до деталей будови музичного твору, штрихів, динаміки, артикуляції, орнаментики, педалізації є запорукою міцного та швидкого запам'ятовування.

Наголошуємо, що у відношенні до типів та форм запам'ятовування музичного твору немає та бути не може єдиних, стереотипних установок – тут можлива множинність індивідуальних варіантів, а головним є – зміст, характер, засіб діяльності, під час якої відбувається процес запам'ятовування (тобто як, яким чином учень працює над музичним твором в процесі його вивчення). Таким чином, основним є зрозуміти музику, чим глибше проникнути в неї, усвідомити деталі твору та задум композитора.

Основним завданням педагога, на нашу думку, є намагання привчити учня до цілеспрямованої, наполегливої, вдумливої роботи, яка позбавлена монотонних, механічних повторювань. Тільки на тлі високої художньо-інтелектуальної та емоційної активності, при використанні продуманих, змістовних методів роботи над музичним твором і відбувається трансформація процесів розуміння матеріалу у прийоми його вивчення на пам'ять, адже дуже вірним є вислів: «усвідомлюю – тому запам'ятовую».

Серед основних методів запам'ятовування музичного тексту, слід виділити найбільш вагомі, на нашу думку: **робота з текстом твору без інструменту**. Це метод запам'ятовування музичного твору очима, за допомогою внутрішнього слуху без інструменту; **робота з текстом твору за інструментом**. Цей метод полягає в тому, що перше ознайомлення з твором має бути «ескізним», від початку і до кінця, причому воно повинно відбуватись у потрібному темпі, але без точності виконання всіх деталей. На етапі детального опрацювання музичного твору усвідомлюються всі деталі будови, артикуляції, штрихів, динаміки, педалізації тощо; **робота над музичним твором без тексту**. В процесі неодноразового виконання учнем музичного твору на пам'ять, так чи інакше відбувається тренування різних видів музичної пам'яті, внаслідок чого музичний твір зміцнюється в пам'яті виконавця. Безумовно, вивчений на пам'ять музичний твір вимагає постійних повторювань та тренувань при умові, якщо кількість повторів співпадає з їх якістю; метод **поетичних асоціацій** – це коли музичні уривки асоціюються з природою, творами інших видів мистецтва, зарисовками з життя, поетичними образами тощо. Такий метод дозволяє не тільки прискорити та

піднести процес запам'ятовування на більш якісний рівень, а й збагатити виконання новими фарбами (Гофман, 2010).

Надзвичайно корисно, на наш погляд, вчити на пам'ять окремі елементи музичної тканини – голоси в поліфонії, супроводжуючу партію в творах гомофонно-гармонічного складу, вміти починати виконання з різних місць. Ми вважаємо, що це надзвичайно дієві методи роботи, адже існує міцний зв'язок між якістю сприйняття музики та ступенем її розуміння, вивчення окремих шматків або елементів музичної тканини сприяє не тільки більшій міцності запам'ятовування, а й кращому сприйнятті твору.

У багатьох виконавців та педагогів виникає важливе питання, чи заучувати музичний твір на пам'ять спеціально, чи чекати, поки він відложиться в пам'яті сам, в процесі роботи над ним. Однозначної відповіді на це питання немає, але науковці все ж таки наголошують, що воля, наполегливість, установка на вивчення сприяють швидшому та міцнішому запам'ятовуванню.

Як ми пам'ятаємо, однією з основних форм виконавської діяльності піаніста є самостійна робота. Безумовно, вся основна робота: розбір музичного твору, аналіз його тематичного плану, фактурної організації, динамічних, штрихових, артикуляційних особливостей, педалізація, заучування на пам'ять – все це учень охоплює самостійно, і ця робота вимагає набагато більше часу, ніж навчальна робота з викладачем. З цього приводу, варто наголосити на важливості навчити учня прийомам ауто-дидактики, що стимулює вміння самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку, прищеплює стремління до самостійного вирішення поставлених завдань тощо (Інь Юань, 2012).

Висновки. Проблема формування та розвитку музичної пам'яті учнів класу фортепіано є складною та багатогранною і займає винятково важливе місце в теорії та практиці сучасної музичної освіти.

Музична пам'ять як одна з складових цілісного виконавського процесу розвивається та удосконалюється, насамперед, в процесі систематичної, послідовної та наполегливої роботи з використанням системи ефективних прийомів та методів. у розмаїтті яких кожен виконавець повинен сам обрати найбільш дієві саме для нього. Але, одним з основних завдань педагога є постійне та цілеспрямоване удосконалення музичної пам'яті учня, причому, задіяння до цього процесу всіх видів та компонентів музичної пам'яті.

Перспективи подальших досліджень Дана стаття не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Перспективними лишаються розгляд та обґрунтування нових методів розвитку та удосконалення музичної пам'яті піаністів в процесі навчання гри на фортепіано.

Список використаної літератури

Воробкевич Т. (2001). Методика викладання гри на фортепіано. Львів: Логос, 244 с.

Савицький Р. (2000) Основні засади фортепіанної педагогіки. Метод. посібник. Тернопіль: Астон, 68 с.

Гофман Й. (2010) Фортепианная игра: ответы на вопросы о фортепианной игре. М: Классика. XXI, 188 с.

Інь Юань (2012) Поетапна методика розвитку музичної пам'яті студентів-піаністів. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. 2015. Вип. 17. С. 117-120.

Spysok vykorystanoi literatury

Vorobkevych T.P. (2001). Metodyka vykladannia hry na fortepiano [Methodology of teaching piano]. Lviv : Lohos, 244 s.

Savytskyi R. (2000). Osnovni zasady fortepiannoi pedahohiky [Basic principles of piano pedagogy]. Metod. posibnyk. Ternopil: Aston, 68 s.

Hofman Y. (2010) Fortepiannaia yhra: Otvety na voprosi o fortepiannoi yhre [The piano game: answers to the questions about the piano game]. M: Klyasyka. KhKhI, 188 s.

In Yuan (2012) Poetapna metodyka rozvytku muzychnoi pam'iaty studentiv-pianistiv [A step-by-step method of developing the musical memory of piano students]. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 14: Teorii i metodyka mystetskoï osvity. 2015. Vyp. 17. S. 117-120.

•

УДК [780.8:780.616.432]:76.66:37.018.54:78

ORCID: 0000-0002-9072-5288

ORCID: 0009-0007-1172-4425

Крижановська Т.І.,

Маєвська О.В.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВИХ АКОМПАНІАТОРСЬКИХ НАВИЧОК УЧНІВ-ПІАНІСТІВ ДМШ

Анотація. У статті розглянуто методичні підходи, що сприяють формуванню початкових акомпаніаторських навичок учнів класу фортепіано дитячої музичної школи. Автори доводять актуальність проблеми, посилаючись на Концепцію сучасної мистецької школи та Положення про мистецьку школу та ін. Уточнено: мистецька (музична) школа передбачає набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності. Акцентовано наступне: сучасна музична школа має бути середовищем творчого розвитку особистості. Педагогічно ефективним задля досягнення зазначеної мети є включення учня з перших днів навчання у творчі практики. Серед них важливе місце повинне посісти створення та виконання музичного супроводу.

Автори статті досліджують зміст та структуру поняття «акомпаніаторські навички». Задля цього ними проаналізований історичний аспект проблеми. Зміст акомпаніаторської діяльності вивчається шляхом ретроспективного аналізу. Останній пояснює особливості зародження та еволюції зазначеного виду музикування.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 9

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 10.06.2023 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 10,0. Наклад 100 пр. Зам. 43.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».